

Saidaxon ABDULLAEVA,

Namangan Muhandislik-Qurilish instituti (PhD) dotsenti

E-mail: abdullayevasaida@mail.ru

Mamura YULDASHEVA,

Namangan Muhandislik-Qurilish instituti stajyor-tadqiqotchi

E-mail: yuldashevamamura@mail.ru

Pedagogika fanlari doktori, dotsent T.Islomov taqrizi asosida

DUAL EDUCATION - ADVANTAGES AND PROBLEMS

Annotation

The article discusses the concept of dual education, identifying its advantages and problems. Dual education is an innovative model that combines theoretical learning with practical experience in businesses and organizations. The article discusses the main advantages of this model, such as increasing the professional training of students, increasing their competitiveness in the labor market and improving interaction between educational institutions and the business sector. However, the authors also draw attention to problems that may include an uneven distribution of opportunities for students, difficulties in organizing cooperation between schools and enterprises, and the need to constantly update training programs in accordance with labor market requirements. Based on an analysis of the advantages and problems of dual education, the article offers recommendations for improving this model and maximizing its positive impact on personnel training and economic development.

Key words: Dual education, advantages, problems, education system, practical skills, theoretical training, labor market, demand for specialists, effectiveness of the educational program, employers, students

DUAL TA'LIM – AFZALIKLAR VA MUAMMOLAR

Annotatsiya

Maqolada dual ta'lim tushunchasi, uning afzalliklari va muammolari ko'rib chiqiladi. Dual ta'lim – korxonalar va tashkilotlardagi nazariy ta'limni amaliy tajriba bilan uyg'unlashtirgan innovatsion model. Maqolada talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshirish, ta'lim muassasalari va biznes sektori o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yaxshilash kabi ushbu modelning asosiy afzalliklari muhokama qilinadi. Shu bilan birga, mualliflar talabalar uchun imkoniyatlarning notekis taqsimlanishi, maktablar va korxonalar o'rtasidagi hamkorlikni tashkil etishdagi qiyinchiliklar va mehnat bozori talablariga muvofiq o'quv dasturlarini doimiy ravishda yangilab turish zarurligini o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan muammolarga ham e'tibor qaratishadi. Maqolada dual ta'limning afzalliklari va muammolarini tahlil qilish asosida ushbu modelni takomillashtirish va uning kadrlar tayyorlash va iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta'sirini maksimal darajada oshirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Dual ta'lim, afzalliklari, muammolari, ta'lim tizimi, amaliy ko'nikmalar, nazariy tayyorgarlik, mehnat bozori, mutaxassislariga bo'lgan talab, ta'lim dasturining samaradorligi, ish beruvchilar, talabalar

ДУАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРЕИМУЩЕСТВА И ПРОБЛЕМЫ

Аннотация

В статье авторы анализируют концепцию дуального образования, выявляя его преимущества и проблемы. Дуальное образование представляет собой инновационную модель, объединяющую теоретическое обучение с практическим опытом в предприятиях и организациях. В статье рассматриваются основные преимущества этой модели, такие как повышение профессиональной подготовки студентов, увеличение их конкурентоспособности на рынке труда и улучшение взаимодействия между образовательными учреждениями и бизнес-сектором. Однако авторы также обращают внимание на проблемы, среди которых могут быть неравномерное распределение возможностей для студентов, сложности в организации сотрудничества между школами и предприятиями, а также необходимость постоянного обновления программ обучения в соответствии с требованиями рынка труда. На основе анализа преимуществ и проблем дуального образования статья предлагает рекомендации для совершенствования этой модели и максимизации ее положительного влияния на подготовку кадров и экономическое развитие.

Ключевые слова: Дуальное образование, преимущества, проблемы, система образования, практические навыки, теоретическое обучение, рынок труда, востребованность специалистов, эффективность образовательной программы, работодатели, студенты.

Kirish. Dual ta'lim-bu ta'lim muassasalarida olingan nazariy bilimlarni Real korxonalar yoki tashkilotlarda amaliy tajriba bilan birlashtirgan ta'lim tushunchasi. Ushbu ta'lim modeli afzalliklari tufayli ko'plab mamlakatlarda tobora ommalashib bormoqda. Shu bilan birga, u ularni engish uchun e'tibor va kuch talab qiladigan ba'zi qiyinchiliklarga duch keladi.

Dual ta'limning afzalliklari: Dual ta'limning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u talabalarni haqiqiy ish sharoitlari va mehnat bozori talablariga tayyorlaydi. Dual ta'lim olgan talabalar, odatda, o'qishni tugatgandan so'ng ishga joylashish imkoniyatiga ega bo'ladi, chunki ular allaqachon o'z sohalarida tajribaga ega. Dual ta'lim bilan shug'ullanadigan talabalar o'z bilimlarini to'g'ridan-to'g'ri Real muhitda amalga qo'llash imkoniyatiga ega[1]. Bu ularga o'zlarining professional sohalarini yaxshiroq tushunishga va kerakli ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Dual ta'lim ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida yaqin aloqalarni rivojlantiradi. Ushbu hamkorlik orqali ta'lim dasturlari yanada dolzarb bo'lib, mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtirilmoqda. Dual ta'lim bilan shug'ullanadigan talabalar nafaqat kasbiy ko'nikmalarni, balki aloqa, muammolarni hal qilish, jamoaviy ish va boshqalar kabi asosiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradilar.

Dual ta'lim muammolari: Ba'zi mamlakatlarda Dual ta'lim jamiyat uchun keng tarqalgan yoki etarli darajada tushunilmagan. Bu uni amalga oshirish va rivojlantirish uchun to'siqlar yaratishi mumkin. Dual ta'limning sifati u hamkorlik qilayotgan muassasa va korxonaga qarab farq qilishi mumkin. Ko'pincha dasturlarning heterojenligi va o'qituvchilar va murabbiylarning etarli darajada tayyorlanmaganligi bilan bog'liq muammolar mavjud. Dual ta'limni tashkil etish davlat tomonidan ham, korxonalar tomonidan ham moliyaviy resurslarni talab qiladi. Hamma hollarda ham kompaniyalar talabalarni

o'qitishga sarmoya kiritishga tayyor emas[2]. Ba'zi talabalar guruhlari ijtimoiy yoki iqtisodiy sabablarga ko'ra Dual ta'lim olishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin. Bu tengsizlik va kamsitishning kuchayishiga olib kelishi mumkin.

Dual ta'lim-bu ta'lim muassasalarida nazariy o'rganish va haqiqiy kasbiy muhitda amaliy tajribani birlashtirgan innovatsion ta'lim tizimi. Ushbu o'quv modeli ko'plab afzalliklari tufayli ko'plab mamlakatlarda tobora ommalashib bormoqda. Dual ta'limning asosiy afzalliklaridan biri uning mehnat bozorining haqiqiy ehtiyojlari bilan bevosita bog'liqligidir. Talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki o'zlarining kasbiy sohalarida bevosita tajribaga ega bo'ladilar. Bu ularga o'qishni tugatgandan so'ng muvaffaqiyatli martaba uchun zarur bo'lgan qimmatli ko'nikma va tajribaga ega bo'lish imkonini beradi. Ikki tomonlama ta'lim orqali bitiruvchilar mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lib qoladilar. Ular allaqachon o'z sohalarida ish tajribasi va bilimlariga ega, bu ularni ish beruvchilar uchun yanada jozibador qiladi. Ko'pgina kompaniyalar o'z talabalariga amaliyot o'tashni taklif qilishadi, bu esa o'qishni tugatgandan so'ng to'g'ridan-to'g'ri ishga joylashishga olib kelishi mumkin.

Dual ta'lim talabalarga zamonaviy bozor talablariga javob beradigan tegishli ko'nikma va bilimlarni beradi. Haqiqiy professional muhitda o'qish orqali ular o'z sohalaridagi hozirgi tendentsiyalar va texnologiyalarni yaxshiroq tushunishadi. Dual ta'lim bilan shug'ullanadigan talabalar odatda ko'proq g'ayratli va o'qishga qiziqishadi. Amaliy ish tajribasi ularga qanday ko'nikmalarni rivojlantirish kerakligini va bu ularning kelajakdagi kareralarida qanday qo'llanilishi mumkinligini yaxshiroq tushunishga yordam beradi[3]. Jamiyat uchun Dual ta'lim ham iqtisodiy foyda keltiradi. Ushbu o'quv tizimidan olingan malakali ishchilar umumiy iqtisodiyotning mahsuldorligi va raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

Dual ta'lim talabalarni nafaqat nazariy bilimlar bilan, balki haqiqiy kasbiy muhitda bevosita tajriba bilan ta'minlaydi. Bu bitiruvchilarga o'z sohalarida allaqachon ko'nikma va tajribaga ega bo'lgan holda mehnat bozori talablariga yaxshiroq moslashishga imkon beradi. Dual ta'lim olgan talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki darhol amalda qo'llashlari mumkin bo'lgan amaliy ko'nikmalarga ham ega bo'ladilar. Bu ularga mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishga va ish qidirishda ustunlikka ega bo'lishga imkon beradi[4]. Dual ta'limda ishtirok etadigan talabalar o'qish bosqichida ham professional aloqalarni o'rnatish imkoniyatiga ega. Bu kelajakda ish bilan ta'minlash uchun foydali bo'lishi mumkin, chunki ular allaqachon o'z sohalaridagi odamlarni bilishadi va ish beruvchilarning tavsiyalariga ega bo'lishadi. Ikki tomonlama ta'lim olgan talabalar o'qishni tugatgandan so'ng ishga joylashish ehtimoli yuqori. Ular allaqachon ish tajribasi va kasbiy mahoratga ega bo'lganligi sababli, ular ish beruvchilar uchun yanada jozibador bo'lib, bitiruvchilarning ishsizlik darajasini pasaytiradi.

O'qish paytida ish tajribasiga ega bo'lgan talabalar ko'pincha o'zlarining kasbiy qiziqishlari va afzalliklarini yaxshiroq tushunishadi. Bu ularga o'z ko'nikmalari va sevimli mashg'ulotlariga mos keladigan martaba yo'lini tanlashga yordam beradi, bu esa o'z navbatida ishdan qoniqishni oshiradi. Dual ta'lim iqtisodiyotni rivojlantiradi, chunki ushbu tizimda ishtirok etadigan korxonalar o'z ehtiyojlarini hisobga olgan holda malakali kadrlarni shakllantirishlari mumkin. Bu iqtisodiyotni jahon bozorida yanada samarali va raqobatbardosh bo'lishiga imkon beradi. Dual ta'limning asosiy afzalliklaridan biri shundaki, u talabalarni mehnat bozorining haqiqiy talablari va sharoitlariga tayyorlaydi. Talabalar nafaqat nazariyani o'rganish, balki haqiqiy tashkilotlar va korxonalarda ishlash orqali o'z bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar[5]. Bu ularga nafaqat kasbiy ko'nikmalarni, balki aloqa, jamoada ishlash, Real vaqtida qaror qabul qilish va hokazolarni rivojlantirishga yordam beradi.

Ikki tomonlama ta'lim olgan talabalar o'qishni tugatgandan so'ng muvaffaqiyatli ishga joylashish ehtimoli ancha yuqori. Haqiqiy kompaniyalarda mashq qilish ularga qimmatli ish tajribasini beradi, bu esa ularni ish beruvchilar uchun yanada jozibador qiladi. Bundan tashqari, Dual ta'lim dasturida ishtirok etadigan ko'plab kompaniyalar talabalarga o'qishni tugatgandan so'ng ish taklif qilishadi. Dual ta'lim talabalarga malaka oshirish uchun zarur bo'lgan vaqtni qisqartirishga imkon beradi[6]. Nazariya va amaliyotning kombinatsiyasi orqali ular faqat nazariy ta'lim olgan talabalarga qaraganda o'quv dasturini tezroq o'zlashtira oladilar. Bu, ayniqsa, dolzarb bilim va ko'nikmalar talab qilinadigan tez o'zgaruvchan mehnat bozori sharoitida juda muhimdir.

Dual ta'lim dasturlari odatda ta'lim muassasalari va korxonalar tomonidan birgalikda ishlab chiqiladi. Bu ta'lim sektori va biznes o'rtasida samarali hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi, bu esa muassasalarga mehnat bozori ehtiyojlariga ko'proq moslashish va kompaniyalarga malakali kadrlarni jalb qilish va shakllantirish imkonini beradi. Dual ta'limda qatnashish orqali talabalar o'zlarini yanada g'ayratli va o'quv jarayoniga qiziqishlarini his qilishadi. O'z bilimlarini Real hayotda amaliy qo'llash ularga o'z ta'limining qadr-qimmatini va uning qo'llanilishini his qilish imkonini beradi. Bu yaxshi akademik ko'rsatkichlarga va umumiy ta'limdan qoniqish darajasiga yordam beradi.

Dual ta'lim, muassasalarda nazariy ta'limni ish joyidagi amaliy tajriba bilan birlashtirgan kontseptsiya ko'plab mamlakatlarda malakali mutaxassislariga bo'lgan talab ortib borayotganligi sababli tobora ommalashib bormoqda. Biroq, uning istiqbolli salohiyatiga qaramay, Dual ta'lim bir nechta jiddiy muammolarga duch keladi, bu esa uni muvaffaqiyatli amalga oshirish va amalga oshirishni qiyinlashtiradi. Asosiy muammolardan biri bu ta'lim muassasalarining Dual ta'limga munosabati. Ularning aksariyati o'zlarining dasturlari va o'qitish usullarini amaliyot talablariga moslashtirishga tayyor emaslar, bu esa bunday ta'lim tizimining samaradorligini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin[7]. Korxonalar va ish beruvchilar bilan hamkorlikning etarli emasligi, shuningdek, Dual ta'limning muvaffaqiyatli rivojlanishiga katta to'siqlik qiladi. Yana bir muammo-bu Dual ta'lim olish imkoniyatlarining tengsizligi. Ko'pgina mamlakatlarda Dual ta'lim tizimi ko'pincha badavlat oilalar talabalarini yoki korxonalar bilan allaqachon aloqada bo'lganlarga qaratilgan. Bu sifatli ta'lim olish va kelajakda yuqori maoshli ishlarga kirish imkoniyatlarida tengsizlikni keltirib chiqaradi.

Dual ta'limni samarali amalga oshirish uchun yuqori malakali o'qituvchilar va ish joylarida tajribali mentorlar zarur. Biroq, ko'pincha bunday mutaxassislarining etishmasligi mavjud. O'qituvchilar va mentorlarni etarli darajada o'qitmaslik ta'lim sifati va umuman o'quv jarayonining pasayishiga olib kelishi mumkin. Yana bir muhim jihat-bu Dual ta'lim tizimida dasturlarni standartlashtirish va o'qitish sifati muammosi. Turli xil ta'lim muassasalari va sherik kompaniyalarda ta'lim sifatidagi farqlarga olib kelishi mumkin bo'lgan aniq standartlar va baholash mezonlari yo'qligi odatiy hol emas. Va nihoyat, moliyaviy cheklovlar Dual ta'lim uchun ham muammo bo'lishi mumkin. Bunday o'quv tizimini amalga oshirish o'qituvchilarni tayyorlash, asbob-uskunalar va stajirovkalarni tashkil etish uchun qo'shimcha resurslarni talab qiladi. Qattiq byudjet sharoitida ko'plab ta'lim muassasalari va kompaniyalar bunday dasturlarni amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

Umuman olganda, Dual ta'lim malakali mutaxassislarni tayyorlashga va ta'limning mehnat bozori talablariga muvofiqligini yaxshilashga yordam beradigan istiqbolli ta'lim modelidir. Biroq, ushbu modelni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ta'lim muassasalarining munosabati, kirish, o'qituvchilarni tayyorlash, standartlashtirish va moliyaviy cheklovlar bilan bog'liq bir qator jiddiy muammolarni bartaraf etish kerak. Ushbu muammolarni hal qilish Dual ta'limning rivojlanishiga va uning ta'lim tizimiga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga yordam berishi mumkin.

Xulosa. Dual ta'lim nazariya va amaliyotni birlashtirgan samarali ta'lim modeli bo'lib, talabalarga nafaqat akademik bilimlarni, balki haqiqiy ish tajribasini ham taqdim etadi. Ushbu yondashuv orqali talabalar nafaqat sifatli ta'lim olishadi, balki

zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli martaba olishga tayyor bo'lishadi. Dual ta'lim talabalarga muvaffaqiyatli martaba uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalar va bilimlarni olish uchun noyob imkoniyatni taqdim etadi. Ushbu innovatsion ta'lim tizimi bitiruvchilarga zamonaviy mehnat dunyosi muammolariga yaxshiroq tayyorgarlik ko'rish imkonini beradi va jamiyatning iqtisodiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Umuman olganda, Dual ta'limning muhim afzalliklari bor, bu uni talabalar va ish beruvchilar uchun jozibador qiladi. Biroq, uni samarali amalga oshirish uchun u duch keladigan muammolar va muammolarni hal qilish, sifatli ta'lim olish va unga hamma uchun adolatli kirishni ta'minlash kerak. Dual ta'lim-bu nazariya va amaliyotni birlashtirgan, talabalarga muvaffaqiyatli martaba uchun zarur ko'nikma va tajriba beradigan samarali ta'lim modeli. Ushbu tizimning afzalliklarini talabalar ham, korxonalar ham his qilishadi, bu esa uni ta'lim va iqtisodiyotni rivojlantirish uchun muhim vositaga aylantiradi.

ADABIYOTLAR

1. Жуманова, Фотима Ураловна, and Шахноза Мирзаахмадовна Мирзарахмонова. "Дуал таълим ва унинг имкониятлари." *Boshqaruv va etika qoidalari onlayn ilmiy jurnali* 1.6 (2021): 122-124.
2. Турамуратов, Улуғбек Урокович. "Дуал таълим тизимида кадрлар тайёрлашнинг жаҳон мамлакатлари тажрибаси." *Ijodkor o'qituvchi* 3.30 (2023): 19-26.
3. Жалолдинова, Озода. "Профессионал таълим тизимида дуал таълим шаклини ташкил этишнинг ижобий томонлари." *Technical science research in uzbekistan* 1.5 (2023): 515-521.
4. Nurmatova, Gulbahor. "Dual ta'limning yoshlarga ta'siri." *Бюллетень педагогов нового Узбекистана* 1.12 (2023): 114-116.
5. Rahimovna, Baymurova Nigora. "Dual ta'limi asosida talabalar kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish." *pedagog* 6.12 (2023): 11-14.
6. Yusupova, Adolat. "Dual ta'lim tizimida psixologik-pedagogik muammolarni hal qilish yo'llari." *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi* 6 (2023): 851-855.
7. Юнусов, Алишер Рўзमतovich. "Ўзбекистонда олий таълимда дуал таълим тизimini жорий этиш истиқболлари-билим учбурчаги концепциясини амалга оширишнинг бир қисми сифатида." *The Role of Exact Sciences in the Era of Modern Development* 1.6 (2023): 105-113.